

Syntrichia laevipila

Almskruvmossa

Klass: Bryopsida (egentliga bladmossor), **Ordning:** Pottiales, **Familj:** Pottiaceae, **Släkte:** *Syntrichia* (skruvmossor), **Art:** *Syntrichia laevipila* - almskruvmossa Brid. **Synonymer:** *Tortula laevipila* (Brid.) Schwägr., *Tortula laevipila* (Brid.) Schwaegr.

Kännetecken

Arten bildar upp till 2 cm höga, gröna till olivgröna, lösa tuvor. Stammen har centralsträng. Bladformen är tunglik till spatellik – insnörd i mellersta partiet så att en ”midja” bildas. Bladkanten är smalt tillbakaböjd endast vid bladets midja. Nerven är kraftig och löper ut i en lång, färglös hårudd som är slät eller svagt tandad. Nervens undersida är slät och utan papiller. Cellerna i bladets övre halva är rundat kantiga, 10–14 µm breda och tätt papillösa. Arten är normalt samkönad och kapslar är vanliga. Kapseln är cylindrisk, upprätt, slät och svagt krökt samt sitter på ett rödaktigt, ca 1,5 cm långt skaft. Peristomtänderna är spiralvridna tre till fyra varv. Sporererna är 14–20 µm i diameter, brunaktiga och fint papillösa. Specialiserad vegetativ förökning förekommer då och då med lossnande dvärgblad i toppen av skottet. Almskruvmossa kan likna alléskruvmossa *Syntrichia virescens*, men den senare är något mindre, skildkönad och har tydliga tänder på hårudden.

Utbredning och status

Arten är i Norden tämligen sällsynt och är påträffad främst i de sydvästligaste delarna i områden med mycket nederbörd och varma somrar. Tidigare var den troligen allmän i södra Sverige men gick tillbaka p.g.a. höga halter luftföroreningar under 1900-talet. Den har återhämtat sig och finns i Skåne och Halland. Utbredningen inkluderar stora delar av västra och södra Europa, delar av Nordafrika, Kanarieöarna, Azorerna, Asien, Australien, Nya Zeeland, Sydamerika och Nordamerika.

Ekologi

Almskruvmossa växer på bark i halvexponerade lägen på platser som då och då utsätts för damm. Arten är känslig för luftföroreningar. Underlaget brukar vara skrovliga stammar av lövträd, t.ex. alm, ask, pil och ek. Miljön utgörs oftast av alléer och ädellövskog, särskilt almskog. Arten växer ofta tillsammans med stor hättemossa *Orthotrichum lyellii*, hårhättemossa *O. diaphanum*, guldlockmossa *Homalothecium sericeum* och allémossa *Leucodon sciuroides*. Sporererna mognar på sommaren.

Hot

Arten hotas genom att allt fler alléer tas bort p.g.a. att de blivit överåriga eller av andra skäl. När alléerna sågas ner för att förhindra almsjukans spridning försvinner många lokaler. Arten är dessutom starkt utsatt för försurande nederbörd och luftföroreningar, i synnerhet eftersom den växer i de delar av landet som är värst utsatta för denna typ av miljöförstöring.

Åtgärder

Alléer med skruvmossor måste skötas väl och kontinuerligt förnyas. När en allé behöver förnygras bör inte alla träd fällas samtidigt, utan med lämpliga mellanrum och successivt ersättas med nya träd. För att gynna arten behöver även alléer på sikt nyanläggas.

Övrigt

Utländska namn - NO: Hårstjerner, FI: Partasammalet, DK: Træ-Hårstjerne, GB: Small Hairy Screw-moss.

Etymologi: *laevipilus* (lat.) = med släta hår; *laevis* (lat.) = slät, glatt; *pilus* (lat.) = hår.

Uttal: [Syntríkia levípila]

KEY FACTS Small Hairy Screw-moss. Shoots to 2 cm high, forming lax, green to olive green tufts. Stem with central strand. Leaves lingulate to spatulate, constricted at middle. Hair-point smooth or obscurely denticulate. Autoicous, capsules common. Capsule cylindrical, erect, slightly curved. Seta reddish, c. 1.5 cm long. Peristome with 32 teeth, spirally coiled (3-4 × 360°). Spores 14-20 µm, brownish, finely papillose. - Grows on bark in moderately exposed situations at sites with clean air but regular dust-exposure. Typically found on rough bark of deciduous trees (e.g. *Ulmus*, *Fraxinus*, *Salix*, *Quercus*) in avenues or broadleaf (notably elm) forests.

Litteratur

Hallingbäck, T. & Kristensson, G. 1982. *Tortula laevipila* (Brid.) Schwaegr. och *T. virescens* (De Not.) De Not. på västkusten. Svensk Bot. Tidskr. 76: 171-176.

Hallingbäck, T. 2008. *Syntrichia laevipila* almskruvmossa s. 140. I: Nationalnyckeln till Sveriges flora och fauna. Bladmossor. Kompaktmossor - kapmossor : Bryophyta : Anoetangium - Orthodontium. Artdatabanken, SLU, Uppsala.

Holmen, K. 1959. The distribution of the bryophytes in Denmark. Bot. Tidsskr. 55: 77-154.

Størmer, P. 1968. *Tortula laevipila* (Brid.) Schwaegr. new to Norway. Blyttia 26: 1-7.

Författare

Nils Cronberg 1998. Rev. Tomas Hallingbäck 2008. Uppdaterat 2010.